

ገጽ ፩ (7)

Kabiyè

TOM KEDUU (7)
Diverses histoires descriptives

En langue kabiyè

Auteurs : participants à un atelier d'écrivains

Illustrations : CD "The Art of Reading",
SIL International, 2001

Ce livre a été produit avec l'assistance
technique et financière de SIL Togo-Bénin

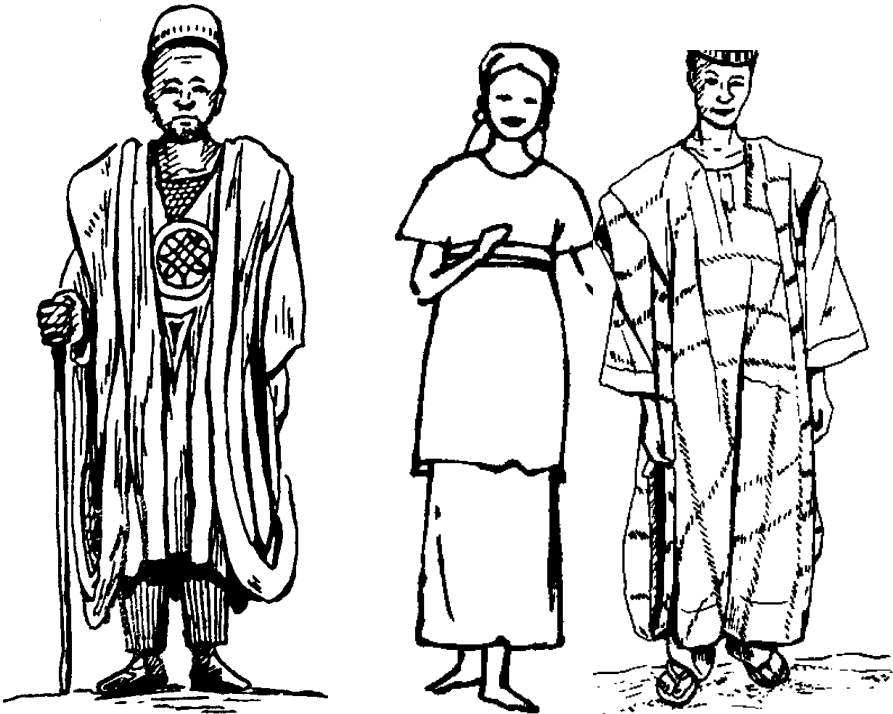
Association Chrétienne pour l'Alphabétisation
en Kabiyè et l'Epanouissement, (Sotouboua)

1ère édition, 1er tirage,
4ème trimestre 2012 (500 expl.)

© 2012, ACAKE et SIL Togo

KEDAY: Wiyau piyalu halukpayye tɔm

Tɔɔŋgazi tetu taa wiyau payay se Atakpanapice. Wiyau susɔ kpem ekenea. E-tɔm huɔ ne e-lakasi tɔŋga payi kedina e-samay tɔŋa payi. Mbu yebina ne e-samay sɔɔli e-tɔm. Ewee mbu le, ekpay halaa sakiye. E-halu sɔsɔ payay se Paangɔnaa. Ele wayi nɔma dɔwa dɔdɔ. Halu sɔsɔ enu elula abalibiya ŋga payay se Kujɔukum ya. Wiyau ne e-hɔɔ pawee mbu ne powokina esɔndaa. Peweu taa wiyau cɔnaa ne enay se Kujɔukum tali e-dede. Etalaa se ekpay halu.

Kajalay taa le, wiyau kpeyli e-halaa tija payi ne ekpay tom tune ne edv pe-eza taa ne eheyi-we se pa-piyalv le, pitalaa se ekpay halv. Peeye patija payi petisa tom tune tu-yoo. Pa-taa sakiye wila se toovenim pikena, mbv puyoo yo ka-dayvnaa kpay halaa. Puvayi le, wiyau yaa e-piyalv ne ekpay tom tune ne edvsi e-eza taa se ena ne ela lumayza. Peeye pilaba piya kan lelen siŋ ne ekuyi ne epazi pav mbv puyoo yo e-caa tamesi-i tom tune se elabi-tu e-deke dodo le, e-maymay enawa se etala halv kpayv.

Kpeteye taa le, pakpendi ne pala lumayzay tetv soso tv ndv payay-tv se ejađe ñuma yo ti-taa wiyav soso pele weyi eyaa tija payi nay-i ne pilaki-we lelen siŋ ne poton se ewali-we yo e-yoo. Peeye pa-lumayza sv dāma taa ne petisi pu-yoo.

Tev fema le, wiyau yaa e-wayi ñuma naadozo ne etiyi-we ne mbv pupozv se pawona pele yoo yo ne pe-celi e-taalv wiyav soso lelv. Mbv ecelaa yo, pi-taa le dūnay wondv ndi ndi ezi: ñulm wondv, sika huuye ne kpanjan naale ne liidiye kudokiŋ egban egban. Tev fema tanan cu le, wiyau wayi ñuma mba pakpay wondv tune kemmm ne potonni hezvv hezvv mbv puyoo yo numav kewe polin pidufeyi. Patala mbv yo pilakay

ɔanaŋ ñiytu loɔo yɔ. Wiyau weyi ε-te pawokay yɔ, εle tina-we mbu yɔ esum-we ne eheyi ε-lum ɔuyaa ne pakati-we ne pamu-we. Peeye pɔpaza labu agɔma pane pa-taa lelenj pɔŋŋ.

Patalaa le, wiyau ene ε-lum ɔuyaa ha-we lum ne pɛsɛɛ ɔama ɔeu. Puwayi le, tiyiyaa pane powolo ne poluŋ wiyau ene ε-tɛɛ ne pɛsɛɛ-i ne pacanj paɔusi ε-eza taa lumayza wena pɔkɔmnaa yɔ. Piyele pɔla wiyau enu lelenj pɔŋŋ ne emu wundu ndu pɔkɔnaa yɔ. Peeye eheya ε-lum ɔuyaa se paba ekpa kpina taa kpɛne kibandɛ ne paku agɔma. Peeye mbu le, pɔwɔɔy se wiyau ene emu ε-taabalɔ tɔm. Ezuma mbu numau we polɔŋ ne ɔoo ɔewa le, agɔma mba pasu wiyau enu ε-te ne tɛv fe ne pekpe.

Papɔsaa le peheyi pa-wiyau mbu pɔli pa-numau taa yɔ. Peeye pɔlaba wiyau Atakpanapɔɛ lelenj pɔŋŋ ezuma mbu ε-taabalɔ mu-i yɔ pu-yɔɔ. Fenasi loɔo wayi le, wiyau ne ε-hɔv taa ñuma paɔv halɔkpayye kiyaku.

Pu-yɔɔ wiyau ne ε-te ñuma pakpay fenasi naadozo ne pañɔɔzina-si. Panawa se pɔtala ɔende yɔ, pɔtɔja pɔtemaa le, wiyau Atakpanapɔɛ wolo ε-yɔti tɛ ne ena-i pekpendi ne paɔv kiyaku sɔsɔv ŋgu pa-pɔyalɔ ne pɛ-pele pakay ɔama kpendu yɔ. Tetu ndu ti-naale ti-taa eyaa tɔja payi ni kiyaku kɛne ki-tɔm. Mbu yebina ne paa

weyi le, epazi e-ti ñwzusu ezi pumunau yo ne edan
kiyaku sɔsɔ ngu.

Avema dɛy ne adɛy. Paa anɪ le ehiniy yo wiyau
piyalɔ halikpayye kiyaku tɔm edozuu. Pɪpɪsaa ezi
kiyaku ngu kɪkaatalɪ. Eyaa kpeekpe kaañwza mbu
pañunay se powona ne palabɪnɪ halikpayye yaa kujɔb yo.

Fenasɪ naadozo nzi paakpayɔ ne pañwzi ne
halikpayye yo sɪdɛɛ. Kiyaku sɔsɔ ngu kitalaa le.
Tɔwɔngazi tetu taa samay pu sulum kpem ne pɪfeyɪ
yɔwɔdusu ne patɪsɪ mau ne pala tɔwnasɪ ndɪ ndɪ ezi
kazandɔ yɔw yɔ. Kiyaku ngu ki-maymay ki-wiye le,
eyaa luna tetu ndɪ ndɪ taa, pɪwɔwɔ ne poliŋ ne pɔkɔw se
padɔ halikpayye hidɛ. Wiyau Atakpanɛpɪɛ tundɛɛ kpem
ye ŋnawa yo, puwɛ ezi sumciwciw naa ɛsɔdaa. Piya yo
ne cine, evebiya ne pelaa paba ne pɔ-hɔwɔlusu ne cine,
evebiya ne pelaa paba ne pɔ-hɔwɔlusu ne petey hendu ne
palakɪ mustɪ ndɪ ndɪ se pɪla samay leleŋ. Halaa sɔsaa ne
asayaa mbu yo pɪfeyɪ kalɔb. Abalaa ñdɔɔ sakɪye ne
pamakɪ soo ne halaa ne pelaa papay. Eyaa kɔdɔ sakɪye
kpem ezi kañŋga pɔw taa ne mba paba taawɛɛ dɔŋ yo,
patapɪsɪ wobu mbu puɔwɔw yo titayɛ taawɛɛ.

Kiyaku kune kuwɛ ezi kiyaku sɔsɔ ngu patapɪsɪy
se pasɔw ki-yɔw yo. Kuwɛ ezi ejadɛ ñɔsɔdɔ nɔwɔy kuyɔb

se ekoo tetu natiyu taa ya. Tetu tunc kaasu yun kemmm mbu puyoo ya eyaa samay kaadawa sinu. Pele tetu taa nuna kaakoma sakiye dudu. Paa fetiye yaa cimde taakasi se etakoo halikpayye dune di-taa. Wiyau Atakpanapice ne e-hoo ne e-yutu ne ele hoo pa-taa kalaba lelen sinu mbu puyoo ya pitaakasi nooyu se etakoo sonzi sine si-dede. Suusu cuu mbu ya, widiyi mantanata.

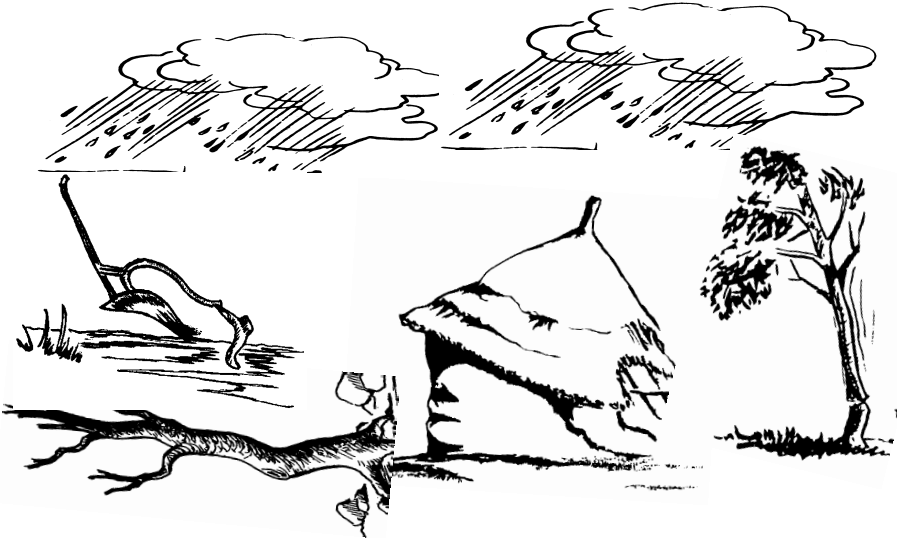
Wiyau Atakpanapice deu lakasi yoo le, pulaba eyaa tuja payi hunum ne pakoo. Kabiye eduuye naqiyu tun se la deu ne nsu cee yoo.

Mayu: LESSAH Essolisam

Asayuu sasu nakuyu tom

Lelay fenay kiyaku hiu ne kudum nungu punay 2010 wiye asayuu sasu nakuyu laba. Asayuu ngu kipazi ezi doo taa nyutu lutoozo ya. Asayuu ngu Toukoudjou hadaa taa kilaba. Puwiye ndi teu sasu nakuyu niwa kpem pifeyi yoodu. Kipazina heylim nabuyu kpem. Doo paluluu-m ya mantana teu ngu widiyi kav.

Taabalaa moyoodu ya piteke aleyya tom. Puwiye ndi heylim mbu pimaba ya, pukuli kuduyun weyi ya, ido sakiye. Lela te ya pukuli kuduyun tuja payi ne

᠒a-caa naayy te ya pukulaa ne ᠒a᠗ weyi pa᠒wa ne
p᠒᠒kuna ᠒uma ya, pit᠒a payi puwona ᠒oo polin ne
pa᠒ni ne p᠒᠒ pana.

Lelaa te le, p᠒u kanci ᠒᠒lasi pinuuti yem yem
p᠒feyi se palabina p᠒y᠒. Kuduyuy weyi it᠒lā ya id᠒
sakiye. Pukuli ᠒᠒᠒ ᠒᠒᠒ kuduyuy s᠒᠒᠒ naale; leeku
y᠒ka kit᠒a na᠒a na᠒a, kancinaa ne ᠒a᠗ weyi p᠒᠒binaa
ya, p᠒weeki pit᠒a payi.

Mbu p᠒weekaa ya p᠒feyi y᠒᠒᠒᠒. Eyaa lelā
sewa ne pas᠒᠒ pa-taalā te yaa mba p᠒᠒᠒᠒na-we
ne putokuli p᠒-te ya. P᠒-y᠒᠒ m᠒᠒᠒᠒ se te᠒ ᠒᠒᠒ kuwe
s᠒᠒᠒᠒.

K᠒᠒way le ᠒᠒mba ᠒᠒ke tikayna ne ᠒᠒mbe ana
at᠒᠒ kancinaa ᠒᠒᠒ k᠒em p᠒feyi y᠒᠒᠒᠒. ᠒᠒mbe wena

atikay yɔ, apaylaa ne hali leena la kiyakuɲ naadozo puɔo ayɔli. Taabalaa mɔntɔɲ se teɯ ɲɔv kike pita mbu puɔɔ yɔ teɯ fema le, paa weyi eyeliɲ se eɲuni e-kancinaa le, panay se dɔmbe wena atiba aku sumasi, kpeliɲ pɔsiba yem pɛpɛɛ.

Puwiye ndi ɲtali haɗaa mba pa-taa yɔ, puwe puɔɔdiye pidufeyi. Tuɲ ñekpesaa dɔdɔ ne pikay numɔɲ taa, lelaa ñakpay lala ne palu peseti tuɲ weyi ikay numɔɲ taa yɔ. Kiyaku tozo ñɲɲɔ wiye le, puweɛ se paa weyi etiki hayum taa se ena ezuma puweɛ yɔ. Eyaa tali hayum taa le! ɲhuɲɲ! mɔn-kɔɔ, man-dalu, man-caa pɔfeyi yɔɔɔɔ. Panay se lesi siba. Kozonzi, duma, ñeya pikpendina lim taa kpakpasi dɔdɔ pɔsi sakiyɛ. Eyaa lelaa kuu ne pekpena pɔɔɔ; lelaa se mba utaki se pike kawilasi teɯ.

Taabalaa mbu yebina mɔntɔɲ se teɯ ɲɔv kuwe sɔɔɔɔ pidufeyi. Mbu mɔnpɔzɔɔ mi-taa paa weyi ekaliɲ tɔm tɔne yaa eni-tu yɔ se eɛɛ ɛsɔ Toukoudjou Haɗaa taa ñuma yɔɔ se paa wiɗiyi kigiluu ɲɔv kitaatasi kɔm. Mbu menseɛ ɛsɔ se ewasi mi-tɲa payi.

Mayv: HAZOU Niman

Asayuu sɔsɔ nakuyu tɔm

Abalu nɔɔyɔ payay se Taalaki, eke haɖu siɲɲ. Ehayɲ saamila, mula hee, sona ne pɪsatu. Eweni halaa naale ne piya lutoozo. Abalibiya kagbaanzi ne halibiya naadozo. Luɲɲɲe luɲɲɲɲ ne ekpay e-tɔɔnasi tuɲa ne ekpɛɛ e-pɪsatu le, esu kesi kuduyuu sɔsɔ tɛɛ.

Ki-tɛɛ peeye ɖɲay Saamila kabusi hɲu ne naale, Mula ñunzi hɲu ne naanza, Sona ñunzi kagbaanzi, hee abalaa eyisi loɖo, Alusɛnaa eyisi lidoozo piyele ekpay Pɪsatu huuye sɔsɔɖe hoɔlɔɔ ne pamazɲ tu-yuɲ yɔ, pɪtalɲ ezi tɔɔni yɔ. Abalu ɛnu epaataaweni ɖɲa wayɲ ñɔɔzɔu tɔm. Eyeba ñitu su ɖɲa wayɲ puwulo puñɔtɲni kuduyuɲ. Kiyaku nakuyu e ne e-halaa ne e-piya sɔsaa pɛɖe hayɲm taa tuɲ wɪsɔɔ pola taa le, piɛɲ piya cikpesi tundeɛ ne sihɔki hepiya ɖɲa wayɲ ñitu ɔlɔ kɔam.

Pikɛdaa lɛ, helim sɔsɔm nabuyɔ kɔma fuu fuu nɛ pɪkpay miŋ nɛ pɪpɛdɪ ñitu yɔɔ nɛ tutu ñamu miŋ nɛ pɪpazi ñau. Ezuma mbu Taalaki taañɔɔzi dɪya wayɪ lɛ, miŋ mbu yɔ. Piya dɛke, sunay se sila ezuma nɛ sɪwɛɛ sumaki kobuzi wooyɪ wooyɪ ŋgu nɔɔyɔ fɛyɪ.

Kuduyuu ñay miŋ nɛ pɪkpendɪni tɔɔnasi nɛ pɪsatu nɛ ɛɛsi liidiye kudokiŋ munu nɛ nule nɛ naadozo. Taalaki nɛ ɛ-halaa nɛ e-piya sɔsaa palna hayɪm nɛ pana mbu pɪlaba yɔ lɛ, patɪŋa patɪli nɔsi yɔɔ nɛ wiluu. Taalaki wiliy nɛ ɛtɔŋ se: hayɪ ɛsɔ ye maasɪbana pɪtaakɪli dɛu na; ɛbe mɛncɛliy man-samay kanɛ.

Piyele ɛ-halaa nɛ e-piya pepilimiyy tataa nɛ wiluu nɛ pɔtɔŋ se: ɛlɛ ɛbe dɪtɔki yeeyi yeeyi. ɛyaa ni mbu lɛ, pɛkpɛzi powolo nɛ pana asayɔv ŋgu kilaba yɔ. Halaa lu lum cɛŋɛ cɛŋɛ nɛ powona nɛ abalaa ñɛdɛziy miŋ. Pɪtɛma wɛɛku; mbu pakpawa yɔ pɪtɔdɔɔ. Ŋtalɪ Taalaki tɛ nɛ ŋna yɔ, pɪwɛ kusɔɔtu pɪfɛyɪ cɔnav.

Pɪ-yɔɔ meheyiy paa weyi se salanɪ kpay lɛ, ɛñɔɔzi ɛ-dɪya wayɪ cɪdɪ cɪdɪ nɛ ɛsɔ miŋ nɛ ñitu wɛɛ polinɪ nɛ kuduyunɪ nɛ miŋ ɛtaañay dɔ-dɪsi. Paa weyi lɛ ɛcɛyɪ ɛ-tɪ nɛ ɛlɔ e-kuduyunɪ kancɪnaa nɛ ɛmɛɛsi ɛ-ñum mbu ɛwɛna ɛzi tɔɔnasi yɔ. Piyele dɪsu dɛ-liidiye liidiye Koozasi taa nɛ miŋ nɛ mɪlaa pataalabi-dɪv asayɔv.

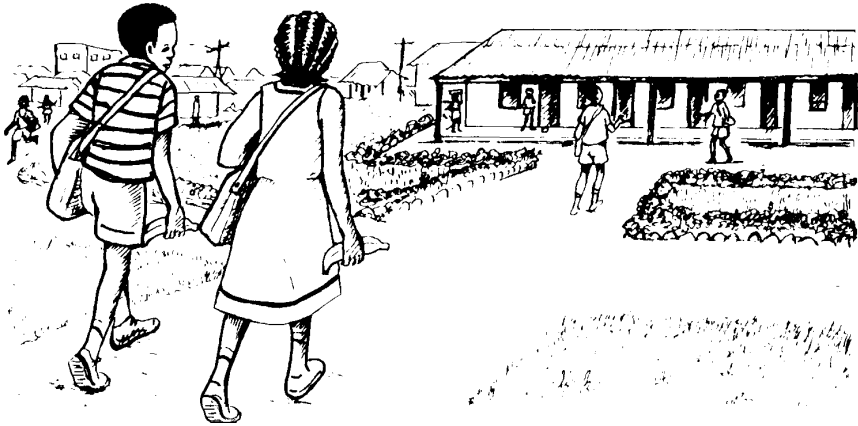
Mayu: BATCHASSI Kadja

Sukuli wobu tɔm

Anansaayi sukuli kɔm Togo taa yɔ pulabi camiyɛ. Elɛ dɔ-cɔzɔnaa sakiyɛ taasɔli pe-piya sukuli wonav. Paasɔli haɖav kamay feyi. Piya taasɔli sukuli wobu dɔdɔ. Pu-yɔɔ man-caa nɛ mon-doo paakizaa se paawoki. Sukuli wɔlyaa ketiyay sukuli piya leesi se sikpay mba palaki fendu yɔ nɛ dɔŋ powokina sukuli taa. Mbu paakpay man-caa nɛ mon-doo pa-pɔcatu taa nɛ powoni-we dɔdɔ. Elɛ pekizi se paalaki.

Petiyi lelaa pa-wayi lɛ, paanay-we dɔya. Peseway nɛ pemɛiyi ñitu taa, pɛɛ yaa tuŋ yɔɔ nɛ dɔo yuu lɛ pɔcɔ papɔsi dɔya. Mbu palaba ka ka nɛ halɔ papayli paa weyi ɛ-ñuma cɔlɔ. Pi-wayi pana nɛ pakpay dɔama ezi halu nɛ ɛ-walu yɔ. Sukulibiya nzi sipɔzaa sidɔki si-ti nɛ sila sukuli yɔ, sipɔsi kaɖasi nɛ sihezi fɛɛɛ. Man-caa nɛ mon-doo pa-tumiyɛ lɛ haɖav. Paawe yem se sukuli ɛwaziy puyɔ. Kaatilitu feyi dɛu, tudɛɛni eyu nɛ ɛsɔndaa.

Man-caa nɛ mon-doo pɔkɔm palɔli-m mantali sukuli wobu elɛ paawokini-m. Maweni taabalaa naadozo dɛ-te dɔya cɔlɔ nɛ ma nɛ we dɔtuŋiy dɔama nɛ dɔhayiy ŋgbeyɛ. Pɔkediy lɛ pɔyɔɔduv anansaayi tɔm nɛ pɔcɔŋna-m nɛ powoŋuu mbu puyɔɔ yɔ powoba sukuli nɛ ma-ñuma towona-m. Pɔuwɛɛ nɛ pɔceyi-m siŋŋ mbu puyɔɔ

yɔ pɪtakɪ ɖoli nɔɔyɔ nɛ pɔɔyɔɖɔɔ hali palakɪ-m "saɖɪ". Paakpay-m ezi kumelenɔ yɔ. Mewilay, mɛ-esa sɛɛ cɪɲɲ ezi miɲ yɔ nɛ ma-lanɲɪye ɖɔɔ sisi ezi eyɔ cayɔ sɪbɔ yɔ.

Pɔ-yɔɔ ɖɔɖɔ lɛ maatɔɔki tɔɔnay. Mbu pɪlaba nɛ man-caa nɛ mon-ɖoo pakpay lumayza nɛ powona-m sukuli nɛ ma-lanɲɪye hɛɛ. Mendɛni esɪndaa nɛ manɪ anansaayi tɔm nɛ ma nɛ man-taabalaa ɖiyɔɔɖɔɔ kaaleɛtɔ. Man-caa nɛ mon-ɖoo pɔkɔɲni-we takayɪsɪ nɛ pɛcelɪy-m nɛ mankalɪy nɛ malɪzɪ-we pɪ-taa.

Peeye pɛ-esa pazi kuluu nɛ pɛkpidɪy ezɪma pɛkɪzaa se paalaki sukuli yɔ. Pɛkpidɪy ɲɔɔ pɪtema pɔ-yɔɔ ɖɛɔ. Potuu eduuye se "Manawa tɛm ɖɛɔ" nɛ patasi ɖɔɖɔ se "mbɔ eyɔ ɖuu yɔ mbɔ ɛkɔɲ." Pɪcɛyay-we ezɪma pahayi kaka nɛ pɪtalu-we pɔyɔ yɔ. Paalaba sukuli pɪsɪni-we haɖav taa nɛ pɛɖɛni esɪndaa. Man-caa nɛ mon-ɖoo pokoyinduu pɛɛ, ɲɪtɔ, tɪɲ nɛ pɔɲ mbɔ pɔyɔɔ

yɔ pa-dimeliye le. Panaway pa-taabalaa esa kulaa, pasum kaluu, pewe anansaayi tuma taa ne mba muu huulum tam.

Ma le man-taa kewe leleɗ ezuma pana man-puɗɗiye ne powona-m sukuli yɔ. Manceyay man-ti siɗɗ se mankpa man-caanaa kumiye, ne dɗulu kuɗɗɗ taa. Pɔɗɗama se kaahayay luluni haɗu. Manceyay man-ti malaki "abaa" ne pisuɗna-m kpelay yɔɔ heyuu. Mɔnkɔm mantali tozo taa heku taa sukuli taa le, ɗoɗ feyi se mendɗeni esundaa. Paa mbu yɔ me-esa kulaa ne mewu man-ti yɔɔ sɔɗɗ. Man-taa hulmaa.

Sɔɗɗ yɔ nɔɔyu weɛ se eewokina e-piya sukuli yaa we? Nɔɔyu weɛ ne esɔɗɗi se e-piya esa etaakuli yaa we? Nɔɔyu weɛ ne eɗuni se e-piya ɩkɔɔ papisi kuɗɗɗinaa cee wayi yaa we?

Mayu: KABLI Anakpa

Tōm kēdū - Ñāḍū nakuyū hōyū Aouda yō

Kujuka ḍanay nakeye wiye Abalibiya nasiyi mabi ḍama kpokponaa habiye susōḍe yō. Pamabi ḍama mbu le, nōyū taawee peeye se eya pa-ñū-pewee peeye mbu, pini-we siṅ ne lelu si pa-taa. Pikedaa le, nabeye ḍeway ne pana-we mbu le pasim-we, pe-te we Kajay tetu taa Aouda. Peeye pasisi lōḍiye ne ḍikpay weyi etasi ele pini-i kinu yō ne powoni feḍaa te. Petiyi peheyi pe-te ñuma Kajay. Paba kuyi powolo le, weyi esba e-te ñuma pasi wiluu ne pamaki kobuzi. Lelaa ñatij pe-eyu wayi feḍaa te Sokodēyi tetu taa ne paya kō. Ele yō la hee.

Weyi ele siba yō, e-te ñuma kpay-i ne pekpena. Teu fema le, powolo peheyi e-taalaa mba pakpakiy eyaa kpokponaa yō ne pamu liidiye yō. Ezuma mbu kiyaku kaawee le, nōyū towolo leya nga ka-taa. Teu fema piya le, eyaa su ḍiya nga ka-taa pi. Peeye e-taalaa mba pakpay po-kpokponaa ne powolo. Patalaa ne pana pa-taalab tataa mbu le, pitili-we yōō ne pe-esundaa lum kilimi ne lelaa piyyiy ne pōtō se: ebe laba ne ḡḡe ne ḡyele-ḍu. Paa weyi evebu enu e-tōm labi-i putōdiye.

Powolo patija payi ne pōñōzi evebu enu pō. Pitali ezi ñiytu hiu yō le, pakpay-i ne powona se pebiṅ. Patalaa le, e-taalaa se: mba piṅni-i. Peeye petisi-i

pilau taa ne lɛlaa ñaɖu kpokponaa miŋ ne pɔtɔŋ se tɔ sɔnɔ ŋɖɛwa ne ŋyele-ɖu. Ɖa ɛ, ɖɪnawa se piteke ña-sim talɪna se ŋsi. Kpaɣ sɔnɔ ne piɖɛɛ ezi mazay wiye ɛ, ɖɪcaɣ se ɖɪnu ña-taŋ. Pebimi-i ne papisi ɖɪɣa ɛ, taabalaa mba pañɪŋɪ pa-taabalɔ caa se ɛɛ ecaa ɛ-pɪyalɔ tɔm ne mba na weyi ɛku-ɪ yɔ. Ɛɛ wolo ecaa tuwaa ne paba kɔɔ pɔhɔɣɪ ñanay ne pakpa abalaa naale lɛlu payay se Sɔŋgayɪ ne akpadayɔ nɔɔyɔ. Kajay evebiya wolo pakpa-we pamaki-we ne pɔkɔna-we tuwaa cɔɔ. Pɔpɔzi-we se mba kɔni evebu, pasɪma pu-yɔɔ yaa paasɪŋ. Paba cosi-we se aaayɪ ɖɪtɪtɪɪ tɔm ndu ti-yɔɔ.

Evebiya pasɪ-we mabɔ ɖaŋ ɛ, paɖayɪ-we pɔzɔɔ mbɔ ɛɛ paba tasi tɔm kuyumtu ndu yɔɔɔɔ, paɖayɪ-we pasɔɔ mabɔ. Kɪmakɔ sa-we miŋ ɛ, peheyi-we se pɔtɔ se mba lɔŋ. Peeye lɛlu tɔm se paha-ɪ nandu kɪhav. Pɔpɔzi-ɪ se aha-ɪ tu? Peeye ɛcɛtɪni lɛlu taa se ɛɛ hanɪ-ɪ.

Pakpaɣ-we mabɔ ne peyelɪɣɪni tetu taa se paa weyi ɛna-we se peke afelaa. Pɪkedaa ɛ, peyele akpadayɔ weyi ɛcɛtɪni lɛlu taa yɔ, mbɔ pu-yɔɔ yɔ piɖɛɣɪ puŋŋ pɪkasi Sɔŋgayɪ ne pamaki-ɪ ne ɛ-tɔnɔɔ caɣ se kɪmisi kpɪiii. Abalɔ ɛne ɛni sɪzɪŋ ɖulum ŋɔ pɪtekenɪ ɛnu, ɛɛ evebu weyi ɛsɪba yɔ, ɛ-caa maɣmaɣ labɪni-tu ne paɖu lɛlaa sɪzɪŋ yem falaa.

Pikedaal le, evebiya nzi sɪhɔki kpataya ne paɖu-i a-yɔɔ ne papay-i ezi papayɔ akpadayɔ yɔ. Pitasi pazi le, nabaye wolo peheyi evebiya nzi se pataala mbu pɪfeyi ɖeu. Pocosɪ-we se sɔnɔ le e-tɔm tema ɖɔɖɔ le, mba kaana weyi ewoki se eheyi sɔɔjanaa yɔ. Sɔɔjanaa ikɔma yɔ, paalisɪ pɛ-eyu tetɛɛ ne piɔɔ mba ye-le-i mabu.

Sɔɔndu kpa eyaa pale ne petesi sum ɖiyɖiy. Pikedaal le, Sɔngayɪ fiyɪnaa, petisi-i kpataya yɔɔ ne paɖu e-tɛɛ miɲ se piɲay-i. Sɔngayɪ si weyi eca tuwaa yɔ e-ɖiya nɔnɔ taa. Ewee peeye mbu, lelɛa tɔɲ se pakpay powona pebi.

Pikedaal le, huɔ taa tu lelu yaa pa-ɖalu, ele we lumɔɔ, eke tɔm huɔyɔ komna taa ne peheyi-i mbu. Peeye piwisi-i piɲɲ ne ele yaa sɔɔjanaa mba papaɲ hulasi kisemsiyɔ ne eheyi-we se powolo Kajay tetu taa ne pamayɔ weyi esiba yɔ ne enu nu se ebe laba-i. Paba wolo payaa feɖaa ñuudu se ekɔɔ emayzi. Ele mayzaa le, e-pondone pelaa ne e-ñuɔ yɔki. Paba yaa-i ne peheyi-i mbu pilɔwa yɔ le, episiɪ-we se pa-katay le, peeye pacaki ne pikɔɔ piɔɔni kiyaku ŋgu pakpa mba patɪɲa payɪ palabi mbu yɔ. Pakpa-we ne powona salaka ne piɔɔ ekɔɔ. Pi-wayɪ le, eheyi huɔ taa ñuma se pataaheyi-tu e-neu weyi ele ke sɔɔjanaa ñuudu yɔ, peye-

le ne pakpa-we ne powona-we paɗɗɗɗ ɛ, paaheyi-i mbu puyɔɔ yɔ ɛɛ ɛkɔma ne emayni-we yɔ, ɛkɔ patɪŋa ɗɗɗɗ pukazɪ yɔɔyɔ.

Tɔm tune tike toovenim tɔm. Peeye kpokpo sayaa mba paawe pi-taa yɔ, pesewa ne evebiya mba kewe ɗɗɗɗ pi-taa yɔɔ pese. Halɪ pa-taa ɛɛɛ halɪ kewenɪ hoyɔ ɛɛɔ ɛɛɛɛ. Ese ɗɗɗɗ eyele halɪ ne e-hoyɔ. Pitalabiti puyɔ ɛ, halɪ ɛnɔ ɛɛɛɛ.

Sɔɔjanaa kpa tuwaa ne abalɪbiya ŋga ka-caa ne evebiya ɛɛɛɛ ne pikazi nzi patahiy yɔ si-ɗeke powona-we paɗɗɗɗ salaka taa halɪnɪ sɔnɔ pewe peeye patitɪstɪ-we se pahɪnɪ-we tɔm. Mbu labɪna ne pefeyɪ se ɗɗɗɗɪ tuwaa tɔm; mba labɪna ne sum lu samay ŋga ka-taa. Pi-yɔɔ ɛ, ɗɗɗɗɪ ɗa-tɪ ne tuwaa. Mbu pɔtɔŋ se taŋ laba malaki.

Mayu: AMAKE Evabou

Kekpedizay tɔm

Nakoyu wiye pɔmabi ñiytu lube yɔɔ dɔo taa habiye SAFARI fayɔɔ esundaa kekpedizay ŋga kaalaba yɔ kaawe sɔɔndu pidufeyi. Kpokponaa naale katini dɔama. Dukɔm kediyzay se pekpeliki-dɔ ezima dɔla ne dɔpisi dɔma takayisi ne kabiyɛ taa. Habiyɛ yɔɔ lɛ, kpokponaa sakiyɛ lɛday lɛlaa seya. Elɛ lɛlaa dɔŋay ezi pɔpɔzusu yɔ. Maaliwa mɔntɔɔ ne menkpeŋ. Mɔndɔŋay manɔwan yɔɔ pikɛdaa lɛ, maniy kpaŋŋ! Ñaze kpokponaa naale katini dɔama. Disɛ dɔiwolo; dɔitalaa lɛ eyaa naale hɛni tataa kpokpo lɛku numiyɛ yɔɔ lɛku niwan yɔɔ.

Pacaya kuyuu lɛ, powolo pañiy pɔ-yɔɔ, pikɛdaa lɛ sɔsɔ nɔɔyɔ kɔɔ se pakusi-we; elɛ mɔyɔɔdusu yɔ, pɔfeyi wɛsuu, eyaa kese polin ne pi-cɔlɔ pɔkɔɔ posu peeye, pakpay kpokponaa ne pekpezi. Mowoba ne mana pɔ-yɔɔ calum lɛ, sɔɔndu kpam pɔŋŋ, eyaa kɔŋay ne pewiliy-we lɛlaa tumay pɔŋŋ, lɛlay wilay. Eyaa lakasi yeba habiyɛ maymay kpa-m sɔɔndu.

Pañiy pɔ-yɔɔ ne pɔ-yɔɔ mayzi lɛ, pakpay pa-naale ne paɔu-we lɔɔɔiyɛ taa ne pɛɔɔni-we fɛɔɔa tɛ. Alɔwaatu ndu pɛɔɔni-we fɛɔɔa tɛ eyaa tɛsiy dɔɔ kɔɔɔ mbu yɔ; lɛlaa kɛday lɛlaa mbu pilaba-we yɔ, pɔpisi kiyaku cikpeluu. Lɔɔɔɔ wɛna ɛkpaya ne wɛna atikay yɔ nɔɔyɔ kaali eyaa taa ne ɛfɛtiy-ye nesi ne ahuzusu a-dɔne adɔŋ

hɛɛɛ se ɛyaa kuli dɔv habiyɛ yɔɔ. Paa weyi ɛɲinay se ɛnanɪ ɛ-ɛsiyɛ.

Alɪwaatu ndu mɔncɔɲnay-we tataa lɛ pɛhɛni ɛzi sɪdɔa yɔ, pa-naatangbala taawɛɛ pa-nanɲbanzi tɛɛ. Menkpenay lɛ halaa nabeyɛ dɔɲay mɛ-ɛsɪndaa, lɛlɛa kaliy lɛlɛa tɪmɪv. ɛlɛ ma lɛ, mɔndɔɲay pɪwɛ ɛzɪma nanɲbanzi taawɛɛ mɔ-yɔɔ yɔ; alɪwaatu ndu manay kpokpo lɛ, ma-lanɲiyɛ may pɪdɪfɛyi.

ɛlɛ laba nɛ kekɛdɪzay ɲga kala? Pakɪlay seu. Pɪtasɪ dɔo taa dɔdɔ, paaɲaɲ dɔdɔ habiyɛ yɔɔ payɪv. Mɔnkɔma mɛhɛni lɛ montɔdɔo camiyɛ mbu puyɔɔ yɔ mɔntɔzɪv lɛ pulakɪ-m dɛu; mana calɪm kpɛma ɛzɪma yɔ pɪwɛy-m sɔɔndu habiyɛ yɔɔ dɔm.

Pɪ-wayɪ lɛ abalɪ akpadiyɪ nɔɔyɪ yɔɔdɪ se; lɛɛɛɛyɔ avebiya uniy tɔm mbu lakɪna nɛ pasɪkɪ sakiyɛ. Taabalaa mɛheyiy-mɪ toovenim tɪcɛyi-m pɪdɪfɛyi. Alɪwaatu ndu akpadiyɪ ɛnɛ ɛtɔma se lɛɛɛɛyɔ dɔ avebiya dɪuniy tɔm lɛ mana se toovenim. Ndu sɔsaa tuu eduuye se: Lay sɪɲ lɔɲ ke-dɛbiye taa. Nɛ lɛɛdɛ se: Evebiya sɪm seu ɛlɛ paasɪɲ mɛlɪv. Pɪ-yɔɔ lɛ dɪtaawɛɛ kada kada paa mbu pɪ-taa.

Mayu: N'DALO Kpédou

Keday: Hɔɔ nakuyɔ taa tɔm

Abalu nɔɔyɔɔ payay se Malabamadi, payay e-halu se Aalɔki. Paawe Suurutawu ejaɗe taa. Aalɔki hay hɔɔ ne eluli halibiya, puwiye le e-walu feyi. Malabamadi lina teye ekɔɗ le, eniy eyaa kɔkɔɗe e-te. Piyele pisiti e-limayza taa ne emayziy se ezi ebe laba e-te? Ɔɗu edeya le e-halu taa heyi-i se piwiy e-doli.

Isu diya le, enay pe-ejaɗe taa halu abalisiyɔ ne halaa mba pe-desi ñɔtina-we yɔ ne piya, pacay tay yɔɔ pee pee. Paba kewe lelen taa ne powonuu ne peseɣ-i pɔtɔɗ se da ne ñuu lelen. Malabamadi su kuduyuu tee ekuli piya yɔɔ ecɔnaa le, ena se halibiya le, e-hoye huu ne esɔli kɔsɔlay cuu ne eweeki e-esindaa lu yɔɔ.

Mbu puyɔɔ yɔ esɔɔla abalibiya. Aalɔki tanu lelen e-walu nesi taa. Piya nga kapaylaa le, Aalɔki tasi hɔɔ hayɔ le Malabamadi heyi-i se ye ntasi halibiya lulɔɔ yɔ menkiziy-ɗ. Aalɔki liy ne etuliy tamay tam. Aalɔki wolo ekedi e-walu taabalɔ weyi e ne i paniy dɔama tɔm yɔ. Peeye ele ya Malabamadi ne eyɔɔdina-i se etaayɔɔdi tɔm mbu. Mbu puyɔɔ yɔ halibiya waziy dɔɔɔ ezi abalibiya yɔ.

Pula mbu hee hee ne Aalɔki luli halibiya deke kagbaanzi. Loɗo hɔɔ kɔma le, Malabamadi pasi e-tɔm tɔle tiyɔɔɔɔ; peeeye pɔkɔma pitali luluku kiyaku le, Aalɔki wolo dɔkɔta sɔsɔ taa se eluli. Iwoba le ehayi

halu alulisiyu weyi emaynaa yo ne ekedi-i e-tom
ne etendi-i se ye elulaa ne ye pike halibiya yo, ne ye
halu nwoyu elula abalibiya yo, halu alulisiyu emuli
abalibiya ne ekezi-i.

Halu alulisiyu cōna tōm ndu Aalōki heyi-i yo ne
ewina-i winau mbu cōcō yo le, Aalōki tasi halibiya luluu
le, ele kezi-i ke ne halu nwoyu ñaalula abalibiya nga yo,
alawaatu ndu elulisa ele yo. Malabamadi kōma ne
emayna se Aalōki lula abalibiya le, pulabi-i lelen siŋŋ.
Pekpema dīya le eku kpine ne ela kazandu ne eyaa eyaa
ne pōkō pasina-i amaya mayuu. Pīya nga kōkōma
kapayli fele le, kapasī kō-kōnaa kuv kudum kudum; ya-
se keke efeleu. Kedema kō-kōnaa tija ne kamaa
ka-caa ne ko-doo pō-yō le, egbelena kuyi pasij tōm
yōcō.

Peeye pīya nga kōyōcōdina kō-nō se nga lakina.
Malabamadi te e-ñuu ne ewili wooo ne etōŋ se puha-m
halibiya deke yo puse-m. Aalōki ñewiliy ne eyōkuv e-ñuu
ne kuduyun ne etōli tataa ne eluki ne emaki kobusi ne
eyōcōdu se, mandusi man-ti, ye maayeba ma-halibiya
puse-m. Elisī mbu pulaba yo ne eyōcōdi ne eyaa nu.

Ña weyi ŋkaliy keday kene yo, mōnpōzuv-ŋ se.
Malabamadi ne Aalōki ne halu alulisiyu pa-naadozo
pa-taa le, a-cōlō tōm tūne tūlūnaa?

Mayu: TAKIMBE Kiméyalo

Keday: Hɔɔ nakuyɔ taa tɔm

Abalu nɔɔyɔ wenti haɗaa nabeyɛ taa mbɔ. Eke haɗu. Payay-ɪ se Kɔtɔsɔɔli. Ekpay halu nɛ payaa ɛ-halu ɛnu se Mañum. Abalu ɛnɛ ɛhayɪy pɔdufeyɪ. Elɔŋa hayɪm taa nɛ ŋtali ŋmayɪni ɗɛnde ɛhayɪ evemiye taa yɔ, sɔɔndu kpay-ŋ, pɔwe ɛzi katapɪla hayɪna yɔ. Piyekina nɛ yee ŋtakpa ɗoosɔ tuɔ pilinga nɔɔ taa yɔ, ŋŋpɪziy ŋna ɛ-hayɪm tɪnasi. Tɔɔnasi nzi nzi ɛhayɪy yɔ, sitɪŋa sɪlakitɪ camɪyɛ. ɛhayɪy Hɛɛ, Mɪla, Saamɪla, Sona, ketɔɔ nɛ mɔɔ. Haɗaa nabeyɛ wɛɛ nɛ yee pɛkpendɪ pa-hayɪm tɔm minɔɔ yɔ, putaliy ɛ-ɗeke ɛ-hayɪm. Pɔwe ɛzi ɛ nɛ nabeyɛ pahayɪŋna ɛ-hayɪm.

Abalu ɛnu, ɛsɔɔli ɛ-halu siŋŋ. Pu-yɔɔ ɛmayzay se yee ɛ-halu ehiya yɔ, pɔwe ɗɗɗɗ ɛzi ɛnu hiyɪna yɔ, kɔyɔ ɛ-halu lumayza ñɛfeyɪ mbɔ. ɛzɪma mbɔ nabuyɔ ɛɛɛɛɗɪy ɛɛ ɗɪya yɔ, piyeba nɛ ɛpayɪli ɛ-tɪŋa nɛ ekii ɗɗɗɗ ɛzi nemeyɪ yɔ. Pɛ-kpendɔɔ taa lɛ, ɛsɔ ha-we piya kabaanzɪ. Abalɪbiya wɛ naadozo nɛ halɪbiya naale.

Kɔtɔsɔɔli sɔɔlum taa lɛ, ɛcelɪ Mañum liidiye se elabɪni tadiye; Peeye Mañum pazɪ tadiye labɔ. ɛyaki tɔɔnasi nɛ ɛɗɛziy, ɛkpakiy ɗɗɗɗ ɛ-walu tɔɔnay nɛ ɛpɛɗɪy nɛ ɛcelɪy-ɪ liidiye. Pɪtɪŋni pu-yɔɔ ɛsɔ ɗɔ Mañum nesi nɛ ehiy ɛ-tɪ camɪyɛ nɛ ɛɛɛɛɗɪy walɔɔ kiwalɔ.

Paḍu pe-piya sukuli. Kajalay piya wenu pinzi nule
 le, ko-sukuli ḍḡmni-ke camye ne puwee se kowoki
 ansaayiwaa te ne ketezi ko-sukuli peeye. Alıwaatu ndu
 ti-taa ḍḍḍḍ e-pelaa sḡsaa mba pa-naale pewe heku taa
 sukuli kḍayısu taa. Kḡḡḡḡḡḡ cḡḡḡḡḡḡ e-hḡḡ cḡḡḡ. E-piya
 sukuli taa, pḡ-tomnası taa kpeytay, pḡ-tḡḡḡ ne pḡ-ñḡḡ,
 e-nesi taa puwee.

Mañum kḡma ne ehıy e-tı le, eetasıy cḡnav abalu
 ḍeḍe. Eeñan e-walı, ekpakıy abalu tḡḡḡḡḡḡ ne epeḍıy
 eetasıy-ı liidiye cḡḡḡḡ. Abalu ñum wee ne pıteḡ pazi pazi.
 Kḡḡḡḡḡḡ wee eteḡ ḍanzi, ele Mañum tesıy walısu kıwalu
 ne puwee se paḍayni walısu e-kuduyuu ne pıḡḡ epiıı
 emay kı-taa.

Pikpayuni aliwaatu ndu yɔ, abalu eediyziyna se lee ε-halu Mañum wεε, eediyziyna dɔdɔ se anɪ lε abalu ne anɪ lε halu dɪya taa. Patɪŋa papɪsɪ abalaa dɪya taa. Mbu pitɪŋa payɪ Mañum wena ezi kobo yɔ, ε ne ε-ñuma palakɪni lumayza. E-piya maymay εεcɔŋni sɪ-cɔlɔ. "Abalu ñum pikɛnaa!", ε-lumayza lε.

Abalu weyi etaawεeni dɔyɔ yaa paataanay nɔɔyɔ se pamayzɪni-ɪ yɔ, epɪsɪ eyɔ yem. ε ne ε-halu tanaŋ ne dɔanaɔ you yɔɔ pεwεε. Lanhezɪye tatasɪ wεɔ tay yɔɔ. Piya kalɪzasɪ kpɛzɪ sɪ-ñuma lakasɪ yɔɔ.

Sɔsaa tɔma se ŋlakɪ nabuyɔ yɔ, la ne ŋmayzɪy cee yɔɔ. Halu enu, pitεke ε-ñundu, ne epɔzɪ ε-tɪ se εbe kay-ɪ labu? Elε, etana ceyɪtu natuyɔ ne ekpay liidiye sakiye ne elabɪni yem yem lakasɪ. Elε pɪsaya ndɪ yɔ, dɪdɪ dɔdɔ pɪfeyɪ yɔɔduɔ. Elε εsɔ se taamayzɪ se ña-lakasɪ wε dεu. Peeye kudɔŋ nakuyɔ kpa Mañum siŋŋ ne kinu-ɪ sibɔ yɔɔ, sibɔ yɔɔ. Kɔtɔsɔɔlɪ tɛsɪ kpɪzuu e-nesɪ tεε cay cay ne εcɔni halu ene ε-yɔɔ fεdɔaa-tε.

Pɪkɔma pɪkɪlɪ lε, puwεε se yee potowoni-i fεdɔaa sɔsaa tε ne palabɪ-ɪ tumɪye yɔ, ekay lesuu e-wezuu. Ŋgu abalu kabusɪ taa nabuyɔ feyɪ. Peeye fεdɔaa heyɪ-i se epɪsɪ dɪya ne εñɪni liidiye ne ekɔna pala ε-halu tumɪye. Elε abalu kpay numɔɔ ne ekpe. Halu wεε ne enɪy sɪzɪŋ ne

e-wezuu wɛɛ kilimsiy, ɛɛ ezuma. Kɪpaylaa tuu eduuye se: "Sɛmɔv hiy hum se kihiy ɛsɔ yɔɔ, ñazi ɛ ki-maymay ki-ti yɔɔ kihiy".

Fɛɔɔa cɔnaa nɛ pana se yee pɔtɔm se paɔɔɔn abalu nɛ ɛkɔɔ nɛ puɔɔ pala halu tɔmiyɛ yɔ, ɛɛlaki ɛyɔ. Peeye pakpay halu nɛ powoni tɔmiyɛ kuduyuu tɛɛ nɛ palɔɔ ɛ-yɔɔ wɔndu se palaki-t tɔmiyɛ ɛ, pamayɔni liidiye nɛ huyuu kuɔkuɔmɛɛɛ e-koka tɛɛ. ɛɛ pakpay liidiye ndi nɛ payabɔni kɔɔ tuɔa payi nɛ pawazɔni-t nɛ peheyi kɔmɛ wɛna a-tuɔa payi aawɛɛ yɔ halu liidiye ɔayɔni kazɔv. Abalu kɔma ɛ, ɛmayna se pɛtɛm ɛ-halu tɔmiyɛ labu nɛ pakpay nɛ peheyi-i pɪtuɔa payi. ɛɛ, abalu se: Hmmm!

Pukɔma nɛ piɛɛ halu yɔɔ ɛ, etendi ɛ-walu se ɛkpay pɪtuɔa payi nɛ e-kpey-i. Taabalaa, yee muwɛni Kɔtɔsɔɔli lone taa, ezuma ulaba?

Mayu: LESSAH Bassakilinam

Ñum tu Abalika tɔm

Abalika kɛni ñum tu sɔsɔ Kañiɔpiya tetu taa; ɛyaa tuɔa sɔma-t. Paa nyaa ɛ-hɪɔɔɔ ɛ pasɔma-t. Sɔsaa mba pɛwɛ tetu ɛɛtu taa yɔ pasɔma-t ɔɔɔɔ.

Abalika ɔɪya taa nyayɔ nuɔmɔv nɛ nyɔv nanɔbanayɔ. Halaa, piya pozu ɔɔ. ɛ-maymay ɛɛsɪɔ ɛ-piya ñuɔ.

Ɛ-halaa ñeke niidozo ne kudum; paa halu weyi le Ɛ ne Ɛ-hɔv. Agɔmaa ne pɔ-hɔv. Kuñɔndinaa paba ñewee dɔdɔ.

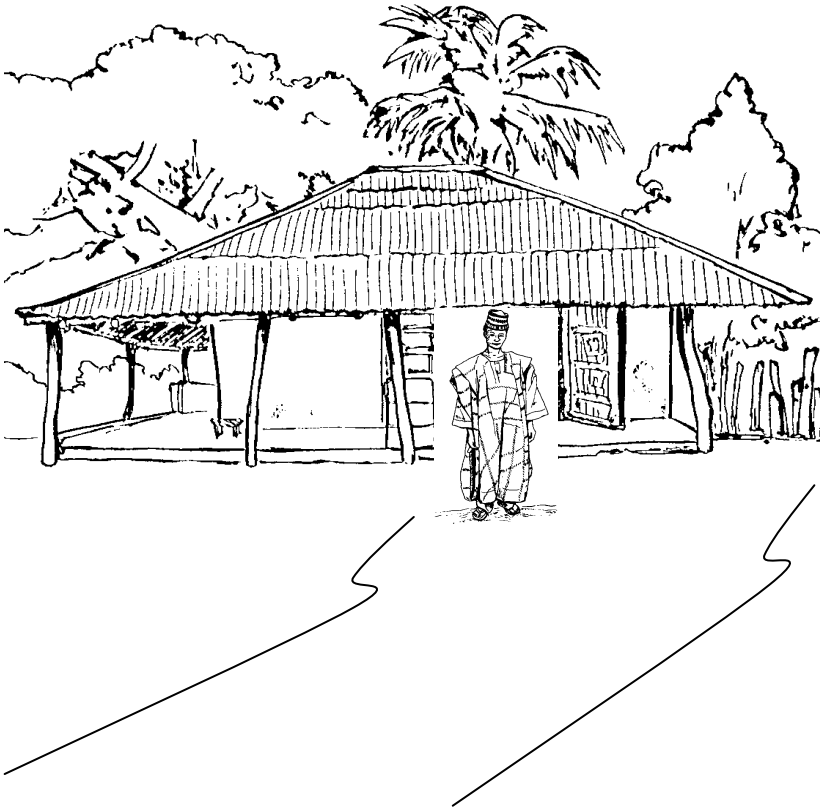
Abalika muv suluwaa mba pefeyini caa ne doo yɔ esiy Ɛ-te dɔya taa. Tev feŋ tanaŋ tee cu le maanay mɔntɔkiwaa ne pakindum liidiywaa, ne ham wonda waa paba ñɔkɔŋ pacaki e-kuduyuu kide. Abalika hayiy pɔdu feyi; Ɛ-hayim feyi tunay. Ewena tɔnasi tɔŋa payi.

Ehayuv pola yɔ, eɔdɔŋiy tev se kinu Ɛ-hee yɔv pɔvɔ añɔ. Tev feŋ le halaa ne pe-piya, suluwaa mba emɔwa yɔ ne sɔlɔmiyaa patɔŋa poluu lum ne powokina pamɔziy pola yɔv; hee ñɔv ne tev tii le, peyele mɔzuv.

Pv-yɔv paa le pɔyɔvɔv se Abalika hee calɔna pv. Ecaliy wena huyuu yɔ eɔtɔki-yɛ, ewokina-yɛ ejaɔɔ ñuvuv. Ele leezi eha-i liidiye huuu, dɔfeyi kaluv. Nabeye mayziy se efeyi lɔŋ naze lɔŋ ewena. Ekɔŋ ehuyi dɔdɔ le eɔtɔki, ewokina etayiy Ɛ-taabalaa lelaa mba pevwe tetv sɔvɔv taa yɔ; paba ñeyekiy-i wonda paa esɔmtaa; lelaa ñɔvɔvuv liidiye ne powokina-i.

Paa pɔnay ŋga mbv Abalika laki ne Ɛ-ñim teziy dɔv. Ɛ-taabalaa mba yebina ne paɔv habiye wamm ne piwolo Abalika tunde. Kazandu wiye paa weyi esɔvɔv se etali Abalika dɔya taa. Ɛ-te peeye

kazandu yun wεε. Sootinaa ñasuu ne paly paa aliwaatu ndu. Palynti hoolu ndi ndi.

Abalika hezaa fεεε. Ina-i koyo ekuli tetu taa peeye wiyau. Wiyau maymay sey-i; egbeyti yem pilibili. Abalika sum luu yoo episi ñum tu ε-te tetu taa. Esooli suluwaa ne kuñondinaa yoo Esu waza-i mbu. Camiye lakasi yekina eyu pisi ñum tu.

Mayu: AKPALA Yarkou Rose

Landaa ejadɛ taa ñuma tɔm

Ejadɛ naɖiyɛ wɛna nɛ payay-dɛ se Landaa. Landaa wiliy se pukɛni laɲ sakiyɛ. Paa ŋɔɔma yɔ, metanaa minuu lɛ ŋnay lau, metanaa minuu lɛ ŋnay lau.

Lau kenini tiɲ sakiyɛ nɛ iwɛɛ ndi ndi nɛ hoɔtu ñeyi pu-yɔɔ piɲɲ nɛ keleyi lɛ yasi leyti pu-yɔɔ. Eyu eɛpisiy eɖɔ pi-tɛɛ yem kelev. Eyu ɖɔɲ ezi metanaa minuu lɛ ŋna mbu, ŋɖɔ metanaa ezi minuu lɛ ŋna mbu ɖɔɖɔ. Piyebina nɛ payay se laɲ. Mbu eyaa nabeyɛ kuwa nɛ pacay nɛ payay se landaa ñuma.

Landaa ñuma mba, paake eyaa mba pɛwɛ pana nɛ kañatu pidufeyi yɔ. Pe-wezuu cayu kɛwɛ kaɖɛ piɲɲ.

Pukɔma kiyaku nakuyu wiye lɛ, abalu nɔɔyu si. Abalu enu payay se Abalaatema. E-tɛ ñuma ɖɛɛ nɛ pɔpɔzi piye tiyaa nɛ peheyi-wɛ se weyi payay se kpɛtɛ yɔ, ekuni-i. Peeye paya ɖama nɛ pata nɔɔ se powolo e-tɛ nɛ pakpa-i nɛ pamabi-i nɛ pɔɖɔɔni-i. Pɛɖɛɛ nɛ powolo abalu enu e-tɛ.

Patalaa pakpa-i nɛ pamabi-i siɲɲ nɛ lelɛaa kpɛy-i powona-i wiyau tɛ. Lelɛaa ñewɛɛ kpɛtɛ tɛ nɛ pɔyɔkɔu e-kuduyiɲ. Eɛlɔba kaɲcɔnaa mba yɔ, eyaa tɛyi-wɛ titila titila. Eɛwɛna ɖɔɖɔ cɔni. Pɔyɔki-ku. E-kpɔɲ, pɔyɔki

palızı tɔɔnası (mila, hɛɛ, mɔv nɛ amala) pɔɔ tataa. Potuzi kacaalanaa pɛpɛdɪ tataa. Pamızı tɔɔnası yem puv puv.

Abalu ɛnv ɛwɛnti ñum sakiyɛ. Ɛwɛna halaa naadozo nɛ piya dɔɔ kpem nɛ maapızıy se mantlı pa-ñuv. Abalıbiya kɛwɛ yem kpɛɔgbɛnɛɛ kpɛɔgbɛnɛɛ nɛ halıbiya dɔɔ nɛ pɛwɛ dɔdɔ alaafiya. Ɛyaa samay ŋga kalakay mbu lɛ e-piya kpɛyli dɔama hɔɔlv nɛ pacɔŋna nɛ pɛwiy.

Mba powona kpɛtɛ wiyav tɛ yɔ, paacaway se wiyav ɛha-wɛ nɔɔ nɛ pakv-i. Ɛlɛ wiyav kpay-i nɛ ɛmɛzi se pataakv-i nɛ ɛkɔɔ ɛsvv tɔm. Ɛlɛ wiyav yaa sɔɔjɔnaa nɛ pɔkɔɔ nɛ pɔdɔɔnti-wɛ.

Puvwɛv nɛ pilakı mbu yɔ Kpɛtɛ piya na ɛyaa mba paalakay mbu yɔ patıŋa payı. Pama pa-hıla nɛ powona sɔɔjɔnaa ɔɔɔ. Paba kɔɔ nɛ pakpa-wɛ nɛ powona-wɛ saɔaka kuduyuu taa pɔɔ. Poku abalaa sakiyɛ kpem nɛ pɔɔ saɔaka taa. Pıkazi abalaa kudum kudum nɛ halaa dɛkɛ.

Kpɛtɛ kɔɔ nɛ ewolo tɔm huyaa tɛ nɛ ehɛyi-wɛ se ɛntı kaası liidiyɛ sɔsɔdɛ kuduyuu tɛɛ nɛ pakpay. Ɛlɛ tɔm huyaa yaa kuduyıŋ mayv sɔsɔ nɛ ɛla akɔnta kuduyıŋ weyi ɛmawa yɔ nɛ lɔɔa nɛ kancı liidiyɛ nɛ pɔpɔzi nɛ

panu cuni liidiye ne poyozu pana pu-ñuu. Ele peheyi saɖaka taa ñuma se peheyi liidiye ndi ne puco peyebi-we.

Piyeba le pikeni Aouda tetu kpeekpe sutu.

Abalaa, halaa, evebiya ne pelaa pepeli paa weyi liidiye ndi eɖɖ yɔ. Pɔcɔɔ pititala. Powolo pakundi, pititala. Powona mbu ne petendi le, peyeli-we ne paha-we aliwaatu ndu petezi liidiye wonau yɔ. Palaba fenasi naadozo saɖaka taa. Putuzuni haɖau aliwaatu ne patirizi pɔñɔɔzi tɔnasi tee. Pɔkɔma le papasuni apaanaa hayuu se papizi peheyi liidiye.

Pinay nga ñɔɔsi suu tetu taa ne eyaa suu tɔnasi sulumuu yɔɔ. Mbu peheyiy-dɔ se paa nabuyy elaba yɔ, dɔkpay hee ne dɔlizi limayza kibana ne dɔtaakɔ dɔɖayni suu tɔm.

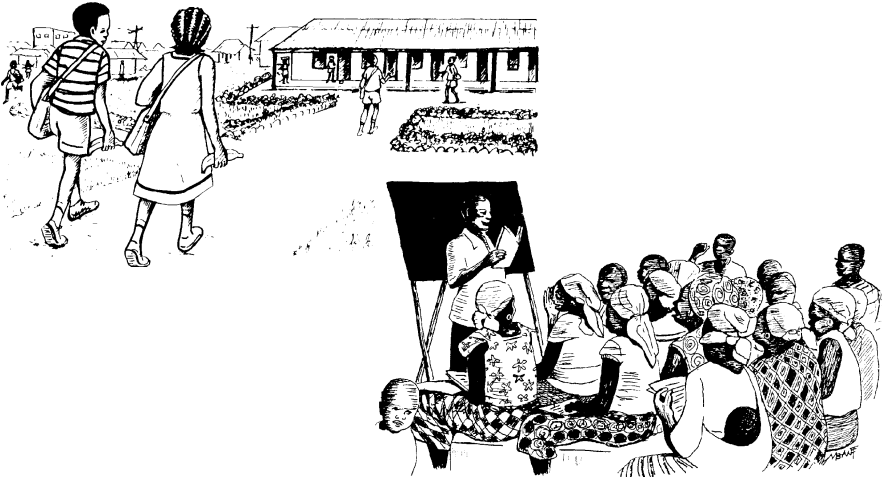
Mayu: AMAKE M. Joseph

Sukuli caluu kɔm Togo taa yɔ pu-tɔm

Eyaa kuhulmaa kɔni sukuli aliwaatu ndu yɔ, pataaheyiy sukuli yɔɔ. Pakpaway eyaa ne dɔŋ ne pawliy-we sukuli falaa. Togo piya kasuma se pike kuñɔŋ tumiyɛ. Ɖɔɖɔ le pɔtɔzi paayabi yomaa yabu mbu yɔ, pu-yɔɔ le, pamayzi se pecetiy-we se pakpay pe-piya. Pu-yɔɔ pakpakay pe-piya pemestiy kpon, pɔŋ ne pee

pa-taa se pataakpay pe-piya ne pedena. Dɔdɔ le, pedeyna pe-piya le, asiyana-we hayuu.

Pataana se ezakuliye numɔ pawilay-we. Pataana dɔdɔ se ñe-esa kuluu le ñhayiy yaa ñlakti ña-tumiyɛ camiyɛ. Pemesay pe-piya mbu le, peheyiy kuhulumaa mba se powolo lozo ñuma te ne pakpay pe-piya. Mbu pilaba ka ka ne sukuli weɛ Togo taa ne pitalni sɔnɔ. Mbu yebina sɔnɔ ñɔnɔ komina tuma taa yɔ, lozo ñuma kuluna dɔɔ. Mba wena tuma sɔsɔna sɔsɔna taa. Piyele kabiyɛ ñuma da le, haɗav taa dɔkɔlɔ dɔɔ. Pɔwayi le, esa kɔma pukuli ne powokina pe-piya sukuli le, kumelendu tɔm lætu kpa pa-ñuɗ taa. Ndu le se piya pelisi sukuli ɛwaziy puyɔ. Mbu puyɔɔ yɔ powokina-si ne cee cee stwalaa le, piliy we? Dɔdɔ le, piya pelisi? Asiyana po-doonaa mɔzay nɔɔ tumiyɛ labu ni?

Lakasi nzi siyeba ne sɔnɔ kiyaku kune kabɩye ñuma halaa tɔɔɔ komina tuma taa. Pele weyi eñay pana ne etali damɩj naanza yaa loɔo tɛɛ yɔ, ɛku kpou. Halɩbɩya yaa abalɩbɩya tatalidi ɔoli sukuli taa le, se kalu kawali yaa kalu kahayi. Leleeyɔ le, esa kuli hɔɔɩj unu ɩ-naale ɩ-taa. Paapɩziy papɩsuna mbu pitɛm weekuɔ yɔ leleeyɔ. ɔtem kizuu sukuli labu ɔooo kiɔedeɛ, ɔɩɩɩ piya ne ɔkkaa, halɩ ɔɩɩziy se ɔɩɩɩ ɩ-yɔɔ ne sitɔɔ ne sisuu camɩye ne puɔɔ paayɔɔdi sukuli tɔm. ɩjɩ ɔooo le, palakay sukuli falaa, paahɛyɩ. Ele yee ɩlabɩ sukuli pazi yɔ pamuɔ-ɩ tumɩye.

Haɔav kuku taa nabuyɩ feyi leleeyɔ. ɔooo ñuma alɩwaatu taa le, pahayi pazi yɔ, pehikiy sakiye. Ele pɩfeyɩ liidiye se pɩpɩzi pɩɩzi-we pa-tanɩm taa. Sɔnɔ yɔ, tetu sɩba. ɩjhayɩ hayɩm lemm, ele ɩjɩkpakiy nabuyɩ, putaliy-ɩ tɔɔɔ maymay ne puɔɔ paayɔɔdi pɛduɔ tɔm. Kuñɔj payɩ siɩj. ɔusɩj kilabɩm halɩnɩ sɔnɔ ɔiyeba ne, sɔnɔ ɔe-piya sey ne siɔɔɔ ajɛya wena aɔɔ ɔe-ɛjaɔɔ ne pɩta yɔ. Ana yɔ, Ghana, Benin, Nigeria ne leena ɔɔɔɔ. Togo piya su a-taa ɔo ɔo ɔo pɩfeyɩ yɔɔɔɔ.

Toovenim le sɔnɔ eza kuli sukuli numɔɔ taa. Ele iyele mɔyɔɔdi se leleeyɔ sukuli ɔe poliɩj. Mbu puɔyɔ yɔ, puɔɔ ne ñe-piya la sukuli sɔnɔ ne cee paatɔ se kalabɩ

sukuli le, ña-ñu holuu ðeu. Maaywaddu mbu se mentisina ðo-toma taa. Ele toovenim tòm mawwaddu. Mbu pilaba ne sɔnɔ ðiwɛɛ pi-taa.

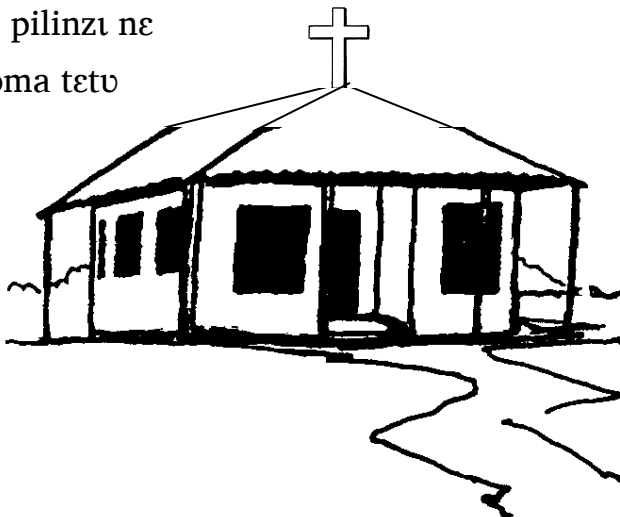
Ketezay tòm: Koobiya ðiñay pana pitaatii nɔɔyɔ toma taa. Potuu eduuye se " paanay ðum ne ete edu". Paadɔtɔɔ kuñɔɔ yɔ, ða-sayɔnaa itaatɔɔ-ku.

Mayu: AWADE Toï

Kristu taa halɔpayye naɔiyɛ tòm

Kiyɛɛna fenay kiyaku hiu ne loɔo ñuɔɔ wiye pinay kudokiɔ naale hiu ne kudum palabu halɔpayye sɔnzɔ Aouda Paptiisi Kristu eɔbeyɛ taa. Aouda wɛ sotubɔɔ egetiye taa habiyɛ sɔsɔyɛ nɔɔ.

Pele ne evebu paake eɔbeyɛ ndi ði-taa pilinzɔ ne lɛɛɛyɔ pɛwɛ Loma tetu taa. Evebu laku tumiyɛ ne pele ñalakɔ sukuli sɔsɔ, piyele pa-ñuma wɛɛ Aouda.

Pa-naale paɗaylaa ɗaygalam ɗaygalam ne pewe cɔncɔ pɪdufeyi. Payay evebu se Eric ne payaa pele se Esther. Eric piya kirikiri ne eɗey miɲ. Esther ñeze kpausu ezi nenzem yɔ ne ε-esundaa ñilisiy ñili ñili.

Halikpayye kiyaku ŋu kiwiye tebiye yɔ ñiytu naanza yɔ teɔ sɔsɔ nakuyɔ paza nu pukɔɔ pɪsina ñiytu hiu ne kuɗumɔ yɔ, haɗaa tɪŋga taa payi ke Sotubɔɔ, sɔgɔɗeyi ne Pulita pa-ageta taa. Sɔɔndu sɔsɔtu kpa eyaa mba patɪŋa pamayzay sɔnzi nzi si-yɔ yɔ, kɔzi kɔzi pele ne evebu ne pa-taalaa mba paba ku ɗama loɗa loɗa ne ɗoo Loma pɔkɔ yɔ.

Pɪkɔma pɪmaki ezi ñiytu hiu ne kuɗumɔ le, eyaa huɔ na cɔkɔ tee yem kpu, kpu, kpu. Ezi eyu cibiyuɔ esiye mbu yɔ le, pozu kpaan taa ne hale nanɓanay ɗiɗuyɛ feyi. Kpaagbaa mbu le teɔ ɗayni pazuu putuu. Eyaa taa putema tem ne pahay ɗama hunum se: ki-keliy lælæyɔ! Piteledji ɗɔɗɔ le pɪla mbu.

Kristuu anɓaa taa ɗiyiyaa sakiye kowobi sɔnzi nzi si-ɗeɗe. Paasu sɔsaa wundu ne pacay samay ŋa kaakpeylaa yɔ ke-esundaa keɗeɗeɗe. Ŋcɔna samay taa ɗɔɗɔ yɔ, paa weyi ezu ε-kazandu wundu ne pikpendi piñilisiy ne kpaan yem ñili ñili.

Pese Eso ne pwee se petee yondu le, yongaliyu pazi kaluu yondu ndu samay suma tu camiyε ya. Epazaa le, samay te ε-ndu ya la! Pɩkpendina soo ne cimij pɩcɩv kummm. Yondu teyaa mba diyaɣna anzaayi taa se kooɗaali waa ya paakpendi tindima naale: Aouda Paptiisi egbeyε taa nɩndε ne Loma Paptiisi egbeyε ndi di-taa evebu ne pele palinaa pɩkɩɩ ya diɩaa nɩndε.

Samay te yondu ne kacay le, Loma yondu teyaa tɩli pɩ-ndu taa peyele, Eric luna awayi sele ne ekunduu ezi wiyav sɩsɩ ndɩyu ya ne ewolo εcay diyiyaa esundaa. Ekunday mbu le, lanɣulɩmuyε kewitasɩ makɩ yem kɩɩ kɩɩ ne kpaanɣ.

Pitalina Esther se ele esuu le, Aouda yondu teyaa nɩtɩli pɩ-ndu taa pwe ezi Eso tiyiyaa ndu ya. Patupazaa le diɩay Esther li samay heku taa sele ne toko sɩsɩv kiɩaylɩv waaa ezi palɩv Eso tiyiyaa kulemij ne diɩay ya. Halaa, pelaa ne lelaa pewilitay kewilitasɩ yem wɩvɩv wɩvɩv ne pɩkpendi pɩcɩv kummm, ne ewolo εcay hɩɩv leeku diyiyaa esundaa.

Pɩkɩm pitalɩ se posusi Eso tɩm le, diyiyu HεEMUU Abalu weyi eke Halukpaybundu Paptiisi diyiyu ya ekuyi ne esusi-tu ne abalɩv: Etɩma se pwee se paa weyi etisi

paytu ndu Eso du halikpayye taa yo ti-yoo ne pideni-i. Eyoodaa dɔdɔ se efɛzi n̄uma takayay taa n̄uɲ kagbaanzi taa le, Eso tayi halu ne e-walu toma se pisuna hoɔ taa wezuu cayu. Duniy paytu ele duduɲ ti-yoo yo hoɲ weɛ eniy siziɲ halɪ pikpendini kristuu taa hoɲ.

Eyaa tem tom ndu welesuu le, diyiya AYADOME Kɔku weyi elini Loma ekoo yo, elabi soɲzi ne Eric ne Esther pasisi halu ne e-walu. Etezi labu le, diyiyaa mba paawee peeye pɔɲɔti pa-n̄uɲ ne pesɛɛ Eso pɔ-yoo ne pawazi pɔ-yoo. Pubu wayi le, paha waɗɛ se eyaa ewoni pa-kujɲɲ ndi ndi weyi pɔɔkaa yo.

Papazi kujɲɲ wonau le, kazandu ɗayni cuɔ siɲ. Mbu puɔɔ yo, Eric n̄uma se peyebini-we, Esther te n̄uma se peyebini-we. Lan̄hulomiyɛ kapaylaa pidufeyi, ηɔɔni eyaa esundaa, pañi kela ne pamuɔyuu yem mukuleɛɛ. Pukili leleɲ le eyaa weɛ kujɲɲ labu yoɔ, halɪ pikili pasisi-we kisuu. Mbu puɔɔ yo alɪwaatu kilay ɗɛu. Wonda ndu paahawa yo tukpa puɔ yem suu: n̄anzi, ɗɛysi, tɔkasi ne wonda ndi ndi pifeyi kaluu. Puwe yem ezi Loma fayre naɗiyɛ taa paka wonda yo; eyaa siɲa pɔɔɲna yem hooɔ, pidiyzi-we dɪyɗɪy.

Pasisi eyaa le, pesɛɛ Eso ne pawazi eyaa yoɔ. Mbu hana waɗɛ paa weyi ewolo ɗɛnde pawili-ti yo ne paha-ti

lum ne eñw. Pitema le, Eric ne e-halu Esther pɔɔɔki ɔama nesi taa ne pekpe ɔiya nga ka-taa pɔñwzi halikpayye ya. Peeye paɔway ananzaayi cumu ne eyaa wee pau ya ɔoo ne ayuu. Eyaa kpidisay kom taa, halikpayye sonzi lone taa, kpem taa le piwee teɔu mbu puyuu ya pukili leleɔ kpem.

ɔa-caanaa, ɔo-ɔoonaa, ɔe-newaa ne ɔa-ɔalaa, puwe ɔeu siɔe evebu yaa pele eia e-halikpayye Kristuu taa. Pu-ya le ɔiɔa pana ne ɔiwee Kristuu taa ne ɔiɔki e-tom camye ne pikoo pitali aliwaatu. ɔiɔki ɔe-piya camye ezi Eric ne Esther pa-ñuma labu ya, ne ɔa-laja hulumi cee wayi.

Mayu: HEEMUU Abalu

Habiye pau kekpedezay nga kaalaba Sotuboo pinay 1965 ya

Puuye ndi, eyaa kaali tanaɔ tee camye. Abalaa ku kpina kpedese. Ina paa weyi e-te, eku kpina yem sum sum. Tanaɔ ngu, paa weyi ehojuu yem ne pɔwɔ ɔama te ne amaya. Paa weyi e-taa we leleɔ mbu puyoo ya nandu piɔy ɔiɔpe taa yem kpeli kpeli habiye koye taa. Paa a-te sooye maki kubusi yem kpokpoko.

Alıwaatu ndu ti-taa mbu yɔ, hama tunaa ñeđiini pa-hama wonda kpuduu. Nabeye ñuniy hindiye, lelaa fetee. Kpayi taa le mbu mbu paalabini pa-hama lakasi pa-dıpaye taa ne pikpa eyaa soondu yɔ.

Lelaa ñamayziy pa-abalibiya se pana si-hama tunay. Peeye paquu-si santalu ndi ndi. Hama kpim kpim tunaa ñeđee ciyciy cau kpau. Enu se ciyciy enu eke fetiye cikpede nađiye. Pakpay-dı le, habiye wiliy yaa paye paza le!

Pɔkɔma pakpa-dı alıwaatu ndu le ne habiye wili le, paa weyi ekpedeziy de le. Paa weyi ecani e-ti yaa edu e-yɔ mbu esɔlaa ne edɔki e-hama wonda ndi ndi: akolongola, sesi, kigbezemi; ne wonda ndi ndi.

Tanañ wisi yelee le, abalaa calini de le kpeke kpeke. Pɔkɔma de de yaa habiye ñungaa kpem le, payaa ñetima soñasi kpedese. Hama tunaa: Lelaa sɔki sɔtu ñume, lelaa hiziy pa-ti sesi, lelaa ñɔtɔki fetee yaa hindiye. Duni yem kelev se alıwaatu ndu ti-taa le, weyi epısay se ela mbu ne ewilini e-hama yɔ mbu elakay. Pɔkɔma de de wisi welaa le, halaa ñakpay yaa pasıylı lum ne sulum ne powokini pa-ñuma. Lelaa tema tabu, lelaa ñewe nɔmɔ.

Pukōma dēnde habiye haymiye lōdīye habiye yō
le, paa weyi eestasīy leluu nav. Peeye lōdīye nadīye lūn
pī-tēē kpau yō, dītii sendelīnaa piyay wulu nē dīkō
dīdō eyaa samay ŋga kō-yō kpaḍa kpaḍa ezi fetee yō.
Eyaa si lum ezi keemasī yō. Sīḍaa mba pa-taa le, lōdīye
kūnī-we. Sakiye le, eyaa seu taa pōtōlaa nē lēlaa feyi-we.
Lēlaa le, sēsī nē kīgbezemīy nē wōndu ndī ndī kūnī-we.

Pūlaba alīwaatu caaa le, mba paasīy kpenzī yō yō
nē pītīkū-we yō, papazī kubusī mabu le. Pō-kubusī nē
kudōndīnaa ñīnzi pītīḡa payī pisīdaa nē pīcōotuu yem
cōcōcō ezi lum sōsōm faluu yō. Wezūu tūnaa mba
pītīkū-we yō, sōndu kpa-we nē peselīy yem kpakpa.
Paa weyi eyeytīy yem nē ecōu ēenay le ewolo yō.

Pūtala cacasī ezi niidozo yō le, wezūu tūnaa mba
pītīkū-we yō, ezitaylūm cōcō, soḡasī kpedesēēē, paa weyi
ē-ēsīye semī ē-ñīnu yaa ēñūma ñīnuu. Pūwēē paa weyi
kaḍē nē epīsī ena ē-ñūma. Mbu puyō yō, mba pēke sīḍaa
yō, pēhēnī yem wēēwēē ezi keemasī yō. Mba patasībīta
yō, pakūu pa-tī yem nē pēsēḍīy yem sēḍē sēḍē. Mbu
pīkīla labu pūtōdīye kpem yō, ŋnay nōoyu le, kīgbezēy
yaa sīyā sōbī-tī pūtūlī wayī nē ekūu ē-tī nē epēḍīy.

Píkɔma pɪla ezi ñiytu naale yaa naadozo wayi mbu yɔ le, lelaa pasi nau pa-ñuma le. Lelaa ñatinada. Mbu puyɔɔ yɔ, lɔɔɔiyɛ nana mba yɔ, putɔyi taa ne puwɛɛ kaɔɔ se patili-we. Píkɔma pite melem le, ɔiya nakeye taa yɔ, papisiy pana siɔaa ezi naale yaa naadozo mbu yɔ. Ele, patapisiɔni siɔu nɔɔyɔ ɔiya. Lone kuɔumɔɔ ndi ɔi-taa pohuya pɔɔ sɔsɔɔ nakuyɔ ne pepi-we ki-taa. Kudɔndɔnaa yɔ, peɔeni lelaa Sotubua ɔkɔɔɔ. Mba pikili-we yɔ, peɔeni lelaa Sɔkɔɔɔyɔ yaa Loma. Pilaba putɔɔiyɛ pidufeyi.

Mayv: PITIDE Jonathan

Achevé d'imprimer par AFASA
Dépôt légal N° 69 / MATDCL / novembre 2012
B.P. 57, Kara – Togo

Prix : 200 F CFA